

NAM LAHKO **ROPARSKE PTICE** POVEDO KAJ **O NAŠEM ZDRAVJU?**

// Nina Štrekelj, Karmen Treven

S pregledom preparatov ptic v muzejskih zbirkah je bila odkrita povezava začetka uporabe dikloro-difenil-trikloroetana (DDT) in upada populacije **SOKOLA SELCA** (*Falco peregrinus*).

foto: Milan Cerar

Večdisciplinarnih raziskav o povezavah med boleznimi ljudi, živali in rastlin pripomore k razumevanju pojavljanja, širjenja in preprečevanja bolezni, k ocenjevanju zdravja okolja, k razumevanju vpliva posega ljudi v ekosisteme in k predvidevanju prihodnosti. Tak pristop raziskovanja ima tudi »Eno zdravje« (angl. One Health), ki poleg naštetega vključuje tudi raziskave zaznavanja onesnažil in preprečevanja njihovih učinkov na zdravje živih bitij ter raziskave o spreminjanju okolja in posledicah le-tega.

BIOAKUMULATORJI IN GOSTITELJI ZAJEDAVCEV

Roparske ptice so zaradi načina življenja in dolgoživosti primerne za nadzorovanje obstojnih, bioakumulacijskih in strupenih snovi. Pri njih se posledice nevarnega okolja pokažejo hitreje kot pri drugih vrstah ptic, zato z njihovo pomočjo raziskovalci lahko predvidijo posledice tudi pri ljudeh. Ena takih snovi je na primer svinec, strupena težka kovina, ki je lahko kancerogena. Čeprav je njegova uporaba strogo regulirana ali celo prepovedana, je strelivo iz svinca, ki se tudi na območju EU uporablja pri lovu, še vedno problem. Mrtve in ranjene živali ostanejo v naravi in so vir hrane za mrhovinarje in roparske ptice, ki tako zaužijejo razdrobljeni svinec in se zastrupijo. Prehranjevanje z divjačino je zato odsvetovano nosečnicam in otrokom.

Raziskovanje roparskih ptic pomembno prispeva k zdravju ljudi in ekosistemov.

ROPARSKE PTICE IN ZDRAVJE LJUDI

Roparske ptice, kamor spadajo ujede, sove in sokoli, so končni plenilci in z njihovo pomočjo lahko dobimo pomembne informacije o širšem okolju, zato lahko raziskovanje teh ptic pomembno prispeva k zdravju ljudi in ekosistemov. Tako kot ljudje lahko roparske ptice zaradi izpostavljenosti onesnaženemu zraku, vodi ali hrani izkusijo zdravstvene posledice. Raziskovalci so se zato odločili pregledati dosedanje raziskave o teh pticah v povezavi z zaznavanjem onesnažil in njihovimi vplivi na zdravje. Preučili so tudi, kako ptice prenašajo bolezni in spreminjajo okolje s svojimi prehranjevalnimi navadami in selitvenimi potmi.

Poznan je tudi primer uporabe protibolečinskega zdravila diklofen pri živini, o katerem smo v reviji *Svet ptic* že pisali, ki je povzročil pomor jastrebov na indijski podcelini. To je bil razlog, da so se namnožili potepuški psi, ki so na ljudi prenašali steklino. Tamkajšnje vlade so diklofen prepovedale, drugod, tudi v Evropski uniji, pa je še vedno dovoljen, kar je skrb vzbujajoče.

Roparice so uporabne tudi za raziskovanje razširjanja virusov in bakterij ter vpliva zajedavcev na zdravje ljudi. V primeru sesačev (Trematoda), ki imajo, preden vstopijo v roparske ptice, več

vmesnih gostiteljev, pa so lahko ptice tudi kazalniki okrnjenosti prehranske mreže.

ZA KONEC

K znanju o pojavljanju, širjenju in preprečevanju bolezni prispevajo tudi muzejske zbirke. S pregledom preparatov ptic v muzejskih zbirkah je bila odkrita povezava začetka uporabe dikloro-difenil-trikloroetana (DDT – sintetični insekticid s škodljivim vplivom na zdravje ljudi, okolje in divje živali, predvsem ptice, med drugim povzroča tanjšanje jajčnih lupin) in upada populacije sokola selca (*Falco peregrinus*).

Roparske ptice, kamor spadajo ujede (denimo **SKOBEČ** (*Accipiter nisus*) na sliki), sove in sokoli, so končni plenilci in z njihovo pomočjo lahko dobimo pomembne informacije o pojavljanju, širjenju in preprečevanju bolezni.

foto: **Matej Vranič**

Ker je na planetu vse med seboj povezano, nam roparske ptice lahko povedo marsikaj o zdravju okolja in ljudi v prihodnosti. Za kakovostno življenje vseh organizmov se moramo zato truditi vsi!

VIR

MOVALLI, P., KRONE, O., OSBORN, D., PAIN, D. (2018): Monitoring contaminants, emerging infectious diseases and environmental change with raptors, and links to human health. – *Bird Study* 65(10): 1–14.

WHO/SCBD (2015): Connecting Global Priorities – Biodiversity and Human Health: a state of knowledge review (https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/174012/9789241508537_eng.pdf;jsessionid=215FF6EA765824CE9C3B795724D5F4F2?sequence=1, 30. september 2021).

IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE

Laški škrjanec

// Al Vrezec

Jesen ni priložnost le za opazovalce ptic, ki opazujejo mnoge vrste selečih se ptic, pač pa velike jate selivk premamijo tudi divje lovce. Lov na ptice selivke je danes prepoznan kot eden izmed pomembnih dejavnikov izginjanja nekaterih selivcev, problematična pa je zlasti južna Evropa, tudi Balkan. V Sloveniji smo se tega prvič zavedeli leta 1996, ko so na mejnem prehodu Dolga vas pri Lendavi cariniki v italijanskem kombiju odkrili pošiljko 3914 ustreljenih ptic, ki so izvirali iz Romunije. Pošiljko je strokovno pregledal Dare Šere in v njej naštel 40 vrst ptic, med katerimi so prevladovali poljski škrjanci (*Alauda arvensis*), rdečegrele cipe (*Anthus cervinus*) in ščinkavci (*Fringilla coelebs*). V pošiljki je bilo tudi 86 laških škrjancev (*Melanocorypha calandra*), od katerih jih je danes osem shranjenih tudi v ornitološki zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije, del ptic pa hranita tudi Notranjski muzej v Postojni in Dunajski naravoslovni muzej.

foto: **Ciril Mlinar Cic**

Tej pošiljki je kasneje sledilo še več podobnih, zadnja večja še leta 2018, v kateri so prevladoval rdečegrele cipe. Slovenija leži na tihotapski poti oziroma, kot se je izrazil Dare Šere, na selitveni poti mrtvih ptic med Balkanom in Italijo, kamor se te ptice prevažajo v kulinarčne namene, zato z odkrivanjem nezakonitega tranzita Slovenija lahko pripomore tudi k varstvu ptic v JV Evropi.